

KATOAVAA TEOLLISUUTTA

Nykyisessä pitkälle teollistuneessa maailmassa unohtuu helposti pienimittakaavainen tuotanto, joka alkujaan loi pohjan modernille suurtuotannolle. Matkalla agraariyhteiskunnasta nykyaikaan kehittyi monipuolista esi- ja varhaisteollisuutta, joka on usein kilpailukykyensä menettäneenä jo kadonnut.

Varhaisteollisuutta edustaa esimerkiksi kansanomaisen kalkinpoltto, joka saa runsaasti tilaa lehtemme tämän numeron sivuilla. Suuri muutos kalkkiteollisuudessa tapahtui vuosina 1897 ja 1898, jolloin perustettiin Lohjan Kalkkitehdas Oy sekä Paraisten Kalkkivuori Oy. Näistä kehittyi maamme kaksi ehkä merkittävintä kalkkialan suuryritystä, Lohja Oy ja Partek Oy. Vuosisata suuryritysten synnyn ja kalkkiteollisuuden murroksen jälkeen on syytä hieinan tarkastella, millaiseen traditioon kalkinvalmistus maassamme perustui. Kansanomaisen kalkinpolto on maassamme ollut paikoin tärkeä elinkeino, kuten Paraisilla, Ahvenanmaalla sekä Vimpelissä Pohjanmaalla.

Varhainen teollisuus ja sen jäänteet ovat arvokas, mutta myös herkästi katoava osa menneisyyttämme. Nyt on korkea aika tallentaa yhä kerättävissä olevaa muistitietoa ja dokumentoida edes valikoitu, edustava osa näistä teollisista muinaisjäännöksistä. Tutkimustulokset on myös julkaistava, niitä ei saa unohtaa arkistojen kätköihin.

Museovirasto julkaisee tänä vuonna laajan rautaruukki-inventoinnin tulokset, jotka kertovat, mitä vanhoista tehdasyhteisöistä on tänä päivänä jäljellä. Museovirasto on myös kunnostanut ja kunnostamassa muutamia ruukkeja matkailukohteiksi. Kansanomaista raudanvalmistusta ovat puolestaan tutkineet Savonlinnan maakuntamuseo ja Kainuun museo. Suomen lasimuseo inventoi lakkautetut lasitehtaat jo 1980-luvulla, jolloin kahta jo 1800-luvun alkupuolella lakkautettua tehdasta tutkittiin myös arkeologisin kaivauksin.

SISÄLLYS

- 3** Pääkirjoitus
- 5** Ma Tante
Eero Lindeman
- 13** Kalkinpoltto Vimpelissä
Raija Ylönen
- 17** Kun piru itse hyppäsi piisistä
Karim Peltonen
- 27** Viannan paperitehdas
Reijo Valta
- 24** Kalkinpolttajien jäljillä
Marianna Niukkanen
- 28** Masuunien varhaishistoriasta
Georg Haggrén
- 31** Tutkimuskeskus rautaruukki
Erkki Härö
- 34** Åminnefors
Lars Hukkinen
- 39** Tekniikan historia Ruotsissa
Kimmo Antila
- 45** Arvostelut ja näyttelyt
- 50** Uutiset

Työ on siis hyvässä vauhdissa, mutta isoja aukkoja löytyy. Terva oli pitkään Suomen tärkein vientiartikkeli. Pohjanmaa ja Itä-Suomi olivat 1600-luvun jälkipuolella maailman merkittävimmät tervantuotantoalueet. Tervahautoja ei kuitenkaan ole juuri dokumentoitu – poikkeuksena yksi jo 1930-luvulla tutkittu sekä yksi kivikautisen asuinpaikan yhteydessä 1980-luvulla kaivettu. Kansallisesti merkittävän elinkeinon jälkien dokumentointi on välttämätöntä, jotta saisimme hahmotettua teollisuuden koko kuvan. Tervahautojen tavoin dokumentoimattomia ovat hiilimiilut, jotka olivat erottamaton osa rautateollisuutta aina tälle vuosisadalle asti. Tiilitehtaitakaan ei ole perusteellisesti tutkittu kuin yksi.

Sahatavara syrjäytti 1700-luvulla tervan aseman maamme päävientitikkelinä. Historiantutkijat ovat kammioissaan kirjoittaneet varhaisista vesisahoista, mutta koskien äärellä ei dokumentointia ole juuri tehty. Sama koskee vesimyllyjä, positiivisena poikkeuksena kuitenkin Kainuu.

Nämä edellä mainitut muinaisjäännökset ovat helposti katoavia, useinkaan niitä ei edes mielletä merkittäviksi. Vielä ei kuitenkaan ole myöhäistä tallettaa tätä uhanalaista informaatiota jälkipolville – ja meille tämän päivän ihmisille.

Georg Haggrén

Tekniikan Waiheita on Tekniikan historian seura ry:n kustantama aikakauslehti. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden tilaushinta on 90 mk/ vuosi. Irtonumerohinta 25 mk.

Tekniikan Historian Seura ry:n jäsenille lehti lähetetään jäsenetuna. Kestotilaus jatkuu ilman eri uudistusta tilauksen peruutukseen asti. Tilauksen voi peruuttaa ilmoittamalla asiasta toimitukselle. Toimitus myy lehden vanhoja numeroita irtokappaleina, mikäli niitä on jäljellä.

Tilaukset ja osoitteenmuutokset: PL 165, 00171 Helsinki.

Lehti vastaanottaa julkaistavaksi kirjoituksia teknologian historian eri aloilta. Aineiston jättö kesäkuun numeroon 2/ 98 viimeistään 20.5.

Tekstit pyydetään kirjoittamaan riittäväillä marginaaleilla 2-rivivälillä yhdelle puolelle arkkia. Lähetykseen toivotaan liitettäväksi tekstitiedosto korpulla.

Mikäli kirjoitus on primaaritutkimus, käytetään nootituksessa loppuviitteitä. Jos kirjoitus on lyhennelmä, noottien määrä pyritään supistamaan minimiin ja kirjallisuutena mainitaan alkuperäinen teksti.

Lehti ottaa arvosteltavaksi alalta kirjoitettuja julkaisuja, painotuotteita ja näyttelykäsikirjoituksia.

Lehti ei palauta pyytämättä lähetettyjä tekstinäytteitä tai valokuvia. Valokuvien käsittelystä pyydetään sopiaan erikseen toimituksen kanssa.

Tekstien sisällöstä ja niissä esiintyvistä mielipiteistä vastaa kirjoittaja.

TOIMITUSNEUVOSTO

Lars Hukkinen, Pertti Kaarna, Georg Haggrén, Tuula Kuusisalo, Karl-Erik Michelsen, Panu Nykänen